

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.4.21>

ТАРАСЕНКО О.С.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ****LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES TO COMBAT CRIME UNDER MARTIAL LAW:
ANALYSIS OF STATISTICAL DATA**

У статті проаналізовано сутність протидії злочинності як складової правоохоронної діяльності, що охоплює всі сфери функціонування держави та реалізується на загальносоціальному і спеціальному рівнях. На основі узагальнення наукових підходів та статистичних даних охарактеризовано зміни у криміногенній ситуації в Україні у період з 2021 року до першого кварталу 2025 року. Особливу увагу приділено впливу повномасштабної збройної агресії російської федерації на структуру злочинності та специфіку діяльності правоохоронних органів у воєнний час. Встановлено, що запровадження воєнного стану призвело до зростання загальної кількості кримінальних правопорушень, а також до суттєвого збільшення частки злочинів проти порядку несення військової служби та проти миру і безпеки людства. Окреслено тенденцію до уповільнення темпів приросту злочинності у 2024 році, що свідчить про часткову стабілізацію ситуації та адаптацію правоохоронної системи до умов воєнного часу. Отримані результати підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення механізмів протидії злочинності та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у період надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: протидія злочинності, правоохоронна діяльність, воєнний стан, криміногенна ситуація, структура злочинності, правоохоронні органи, кримінально-правова політика, ефективність протидії, стабілізація правопорядку.

The article analyzes the essence of crime prevention as a component of law enforcement activities, encompassing all spheres of state functioning and implemented at both general social and special levels. Based on the generalization of scientific approaches and statistical data, the changes in the criminogenic situation in Ukraine from 2021 to the first quarter of 2025 are characterized. Special attention is given to the impact of the full-scale armed aggression by the Russian Federation on the structure of crime and the specifics of law enforcement agencies' activities during wartime. It is established that the introduction of martial law led to an increase in the overall number of criminal offenses, as well as a significant rise in crimes against military service regulations and crimes against peace and security of mankind. A tendency toward a slowdown in the crime growth rate in 2024 is outlined, indicating partial stabilization of the situation and adaptation of the law enforcement system to wartime conditions. The obtained results emphasize the need for further improvement of crime prevention mechanisms and enhancing the efficiency of law enforcement activities during emergencies.

Key words: crime prevention, law enforcement activities, martial law, criminogenic situation, crime structure, law enforcement agencies, criminal law policy, crime prevention effectiveness, stabilization of public order.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України, в умовах воєнного стану, викликаного збройною агресією рф, діяльність правоохоронних органів набуває особливого значення у забезпеченні національної безпеки, громадського порядку та протидії злочинності. Воєнний стан, як особливий правовий режим суттєво впливає на суспільні

відносини, створюючи нові виклики для правоохоронної системи. З одного боку, його запровадження призводить до зростання окремих видів кримінальних правопорушень, таких як мародерство, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, шахрайство, незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги тощо, а з іншого боку, воєнний стан обмежує ресурси правоохоронних органів, переорієнтовуючи їх діяльність на виконання завдань, пов'язаних із обороною країни, підтримкою правового режиму воєнного стану та захистом критичної інфраструктури.

У таких умовах ефективність роботи правоохоронних органів потребує детального аналізу. Одним із ключових інструментів для оцінки їхньої діяльності є статистичні дані, які відображають динаміку злочинності, структуру правопорушень, а також результативність заходів, спрямованих на їх запобігання та розкриття. Проте виникає низка проблем, пов'язаних із достовірністю, повнотою та доступністю таких даних в умовах воєнного стану, коли значна частина інформації може бути обмежена через міркування безпеки або хаотичність документування в зонах активних бойових дій.

Отже, проблема полягає у необхідності комплексного дослідження діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності в умовах воєнного стану на основі аналізу статистичних даних, з урахуванням специфіки правового режиму, змін у структурі злочинності та нагальних обмежень.

Аналіз останніх досліджень. У сучасних умовах запровадження воєнного стану в Україні спостерігається суттєве зростання наукового інтересу до питань функціонування правоохоронної системи в особливий період. Багато вчених акцентують увагу на трансформації криміногенної ситуації, адаптації правоохоронних органів до нових викликів, а також на потребі модернізації методів протидії злочинності. Зокрема, серед дослідників, які приділяли увагу цій проблематиці, слід зазначити наступних: О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, С.А. Євдокіменко, М.В. Карчевський, В.М. Кудрявцев, О.М. Литвинов, Н.О. Лопашенко, С.Г. Міщенко, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, П.Л. Фріс та ін

Метою написання статті є дослідження ключових тенденцій у діяльності правоохоронних структур в умовах воєнного стану, аналіз статистичних показників за 2021–2025 роки, а також визначення основних викликів і шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. На думку С.Г. Міщенка, протидія злочинності є складовою правоохоронної діяльності, що має багатифункціональний і багатовимірний характер, охоплюючи практично всі сфери функціонування держави. Вона реалізується на двох основних рівнях: загальносоціальному та спеціальному. При цьому загальносоціальна протидія створює підґрунтя для здійснення спеціальних заходів, які передбачають як правове реагування на вчинені злочини, так і спеціальнокримінологічне запобігання новим правопорушенням [1, с. 10].

О.М. Бандурка та О.М. Литвинов, у свою чергу, трактують протидію злочинності як інтегровану, багаторівневу систему соціального управління. Вона формується в результаті діяльності широкого кола суб'єктів – державних і недержавних організацій, громадських формувань та окремих громадян, які у взаємодії реалізують комплекс заходів, спрямованих на пошук ефективних шляхів, засобів і можливостей впливу на злочинність. Головною метою цієї діяльності є зниження інтенсивності криміногенних процесів, нейтралізація причин та умов вчинення злочинів і обмеження їх рівня до соціально допустимих меж [2, с. 45].

Свою чергою, кардинальні зміни у структурі злочинності та підходах до її протидії настали після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року та запровадження воєнного стану. В нових умовах правоохоронні органи України, були змушені оперативно адаптувати свою діяльність до викликів воєнного часу, переорієнтовуючи пріоритети і підходи до забезпечення громадської безпеки та правопорядку [3, с. 562].

Водночас воєнний стан ускладнює традиційні методи роботи правоохоронців через низку обмеження, зокрема у зв'язку із відсутністю доказової бази або неможливістю її отримання на окупованих територіях, або територіях де ведуться активні бойові дії [4, с. 96]. У цьому контексті С.А. Євдокіменко зазначає, що запровадження воєнного стану в Україні суттєво трансформувало діяльність правоохоронних органів. Було розширено їхні повноваження, змінено умови роботи, суттєво зросло навантаження на підрозділи, а також виникла нагальна потреба в тісній співпраці з міжнародними партнерами. Поліцейські працюють у посиленому режимі, виконуючи широкий спектр завдань: забезпечення функціонування блокпостів, евакуація населення, перевірка документів та транспортних засобів, розшук і протидія диверсійним

групам, фіксація воєнних злочинів, протидія загальнокримінальній злочинності та мародерству [5, с. 1032].

Крім того, згідно з рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію відповідним указом Президента України, до виконання завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, залучаються також військові формування, утворені відповідно до законів України. Відповідні положення закріплено у ч. 1 ст. 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [6]. Це дозволяє забезпечити комплексний і скоординований підхід до підтримання правопорядку в умовах збройної агресії та надзвичайних ситуацій. У цьому контексті аналіз статистичних даних щодо діяльності правоохоронних органів набуває особливого значення для оцінки їхньої ефективності та розробки стратегій протидії злочинності.

Так, згідно з офіційними даними Офісу Генерального прокурора (рис. 1), динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень у період з 2021 по початок 2025 року демонструє певні закономірності [7].

Упродовж 2021 року було обліковано 321 443 кримінальні правопорушення. У 2022 році кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень зросла до 362 636, що становить збільшення на 12,8 % порівняно з попереднім роком. Таке зростання можна пояснити загостренням соціально-економічних проблем та дестабілізацією суспільного порядку внаслідок широкомасштабної збройної агресії.

У 2023 році обліковано 475 595 кримінальних правопорушень, що свідчить про приріст на 31,1% у порівнянні з 2022 роком. Цей показник підтверджує тенденцію до ускладнення криміногенної обстановки в умовах тривалого військового конфлікту.

Протягом 2024 року кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень зросла до 492 497, що лише на 3,6% перевищує дані попереднього року. Уповільнення темпів зростання може свідчити про певну стабілізацію ситуації, зокрема завдяки адаптації правоохоронної системи та суспільства до нових умов.

За результатами першого кварталу (січень–березень) 2025 року зафіксовано 167 420 кримінальних правопорушень. Дані охоплюють лише три місяці, проте вже можна зазначити, що у разі збереження поточної динаміки річний показник 2025 року може бути співмірним або дещо нижчим за дані 2024 року.

Принагідно зауважити, що у період із 2021 року до першого кварталу 2025 року структура кримінальних правопорушень в Україні зазнала суттєвих змін. Традиційно найбільшу кількість

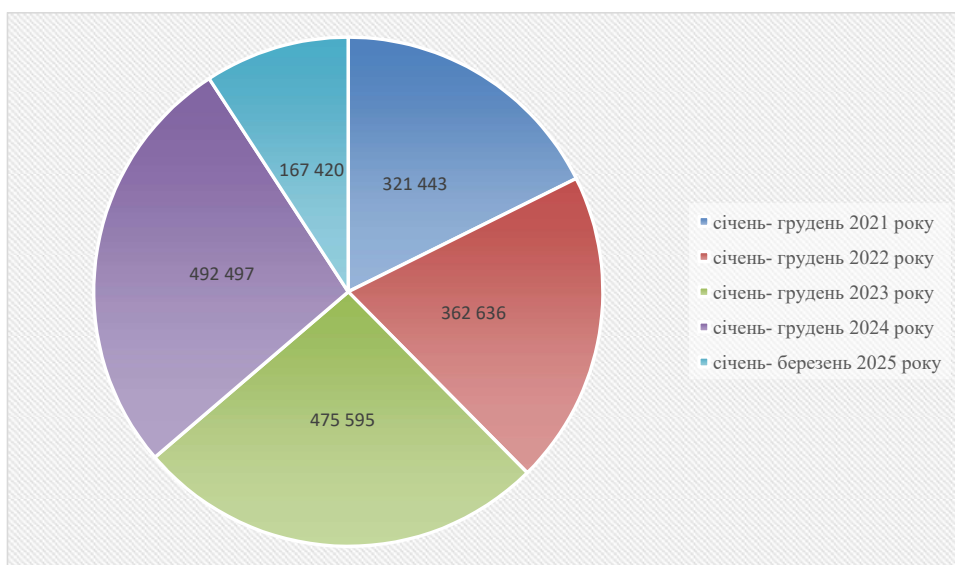


Рис. 1. Кількість облікованих кримінальних правопорушень

Таблиця 1

**Кількість кримінальних правопорушень передбачена окремими розділами
Особливої частини КК України**

Рік Назва розділу особливої частини КК України	січень- грудень 2021 року	січень- грудень 2022 року	січень- грудень 2023 року	січень- грудень 2024 року	січень- березень 2025 року
1	2	3	4	5	6
Злочини проти основ національної безпеки України	520	17 422	6 270	5 998	1 795
Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	33 657	43 199	63 766	80 054	21 028
Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи	782	1 535	494	539	183
Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи	930	623	947	872	293
Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	5 701	3 031	4 483	5 036	1 863
Кримінальні правопорушення проти власності	158 729	113 137	178 902	132 910	27 930
Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності	5 469	3 414	4 840	5 139	1 784
Кримінальні правопорушення проти довкілля	5 416	4 018	4 741	4 153	1 482
Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	6 487	7 333	7 974	8 789	3 227
Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва	1 254	719	842	842	202
Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	13 493	12 755	10 926	10 662	2 472
Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності	5 985	4 042	5 008	5 932	2 305
Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	29 587	34 398	39 124	48 233	19 464
Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	1 000	2 624	6 279	7 865	2 297

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	20 305	19 824	25 697	23 160	7 750
Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	3 310	3 415	3 841	4 055	1 182
Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	18 330	11 617	14 820	16 820	5 539
Кримінальні правопорушення проти правосуддя	7 198	3 636	5 308	7 369	3 023
Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	3 037	13 766	28 666	93 900	53 734
Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	253	62 128	62 667	30 151	9 867

фіксували у категорії правопорушень проти власності. Так, у 2021 році ця категорія становила майже половину від усіх зареєстрованих правопорушень (49,38%). У наступні роки її частка поступово зменшувалася: у 2022 році – до 31,20%, у 2023 році – до 37,62%, а у 2024 році – до 26,99%. У першому кварталі 2025 року кримінальні правопорушення проти власності становили вже 16,68%.

Поряд із цим значно зросла кількість правопорушень проти порядку несення військової служби. У 2021 році їх частка була лише 0,94%, проте у 2022 році вона зросла до 3,80%, у 2023 році – до 6,03%, а у 2024 році – до 19,07%. У першому кварталі 2025 року ця категорія стала домінуючою, охопивши 32,10% усіх зафіксованих кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи протягом аналізованого періоду демонстрували стале зростання: з 10,47% у 2021 році до 16,26% у 2024 році, із часткою 12,56% у першому кварталі 2025 року.

Особливо помітним є також сплеск кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку у 2022–2023 роках: 17,13% у 2022 році та 13,18% у 2023 році відповідно, що безпосередньо пов'язано з широкомасштабними військовими діями.

Категорії, пов'язані з кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, залишалися на стабільно високому рівні, становлячи близько 9–11% усіх правопорушень у різні роки.

Значно нижчу питому вагу мали такі категорії, як кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи, проти статевої свободи та статевої недоторканності, а також проти безпеки виробництва – їх частка коливалась у межах 0,1–0,4%.

З проведеного аналізу можна стверджувати, що у період з 2021 року до першого кварталу 2025 року діяльність правоохоронних органів України відбувалася в умовах істотного загострення соціально-економічної ситуації та збройної агресії. Зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у 2022 році на 12,8% та у 2023 році на 31,1 % порівняно з попередніми роками стало прямим наслідком загальної дестабілізації громадського порядку. Водночас,

у 2024 році темпи зростання дещо сповільнилися (+3,6%), що може свідчити про певну стабілізацію ситуації та адаптацію правоохоронної системи до нових умов функціонування.

Попри об'єктивне зростання кількості кримінальних правопорушень, правоохоронні органи демонстрували здатність реєструвати, розслідувати та адаптувати свою роботу до викликів часу. Уповільнення приросту загальної злочинності у 2024 році і стабілізація окремих кримінальних тенденцій свідчать про певну ефективність їхньої діяльності навіть в умовах воєнного стану.

Висновок. Проведений аналіз свідчить про загальне зростання рівня злочинності в Україні у перші роки воєнного стану із поступовим уповільненням динаміки цього процесу в подальший період. Зміни у структурі злочинності, зокрема зростання кількості правопорушень проти порядку несення військової служби та проти миру і безпеки людства, відображають вплив воєнної ситуації, соціальних трансформацій та адаптаційних процесів у правовій системі. Отримані результати підкреслюють важливість подальшого вдосконалення механізмів протидії злочинності, підвищення ефективності правоохоронної діяльності та її пристосування до специфічних викликів воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. Міщенко С. Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. 19 с.
2. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія. Харків, 2011. 308 с.
3. Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Окремі напрямки протидії колабораційній діяльності. Правове забезпечення євроінтеграції: загальноправовий та галузевий аспекти: кол. монографія. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. С. 560–581.
4. Юнін, О. С. (2023). Особливості надання поліцейських послуг в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право, (14), 95–100.
5. Євдокіменко С.А. Особливості діяльності правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю в Україні в умовах воєнного стану. The 12th International scientific and practical conference «Modern research in world science». 2023. С. 1028–1033.
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389 від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
7. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultativih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>